

"גיד הכניעה והחולשה החומרית" !?

עיון בפרשת השבוע על פי הרש"ר הירש

את הארץ והוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ כהויא רב אחא בר יעקב אמר הרי שנעשו בני חורין מנכסיהן.

3. עין אי"ה שבת ב', ט', י"א

אחרי כל הקישור הזה אל הארץ, וההעמקה של הידיעה הפנימית והיחש הגדול שיש למשפחות האדמה הללו עם הקרקע, אינם היסוד של הקיום לישוב הארץ התכליתי, ואינם כ"א משמשים בתור מעבר להוריש לבני אדם יותר מפותחים, שהרוחניות יותר פועל(ו)ת עליהם, עד שהם עולים במעלות האדם. אע"פ שאינם יכולים מצד יתרונם להיות כ"כ קשורים אל הקרקע כאלה בני שעיר החורי, מ"מ הם האחרונים הנם המנצחים. ואותם עבדי הקרקע מתגרשים ונדים ממנה ונעשו בני חורין מנכסיהם. כי "עצת ד' לעולם תעמד", אשר יצר את האדם בצורה עליונה שיהיה לו יתרון על כל בע"ת, ומוכרח הדבר שלא ישאר האדם בשיקועו הארצי. ואם באו נפשות ירודות לעולם, למען הוציא אל הפועל זה השימוש המוכרח, לא הם יהיו העם יורש את הארץ ומנחילה לדורות הבאים, כ"א הם ישמשו בתור יסוד תחתית, שהבנין היותר עליון ויותר מפואר מאבני היסוד עליו יכון. כי כל אשר יעלה האדם, יותרו חושיו מהקשר האדמתי ויעלה אל על, לחוש הרגשות עדינות, עד באו אל מקדשי אל, שהיא המגמה העליונה. ודוקא ע"י העליונות המוחלטת ירש ארץ, "והרכבתך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ד' דבר, ויכין רשע וצדיק ילבש. והחירות המדומה, שבעלי החומר שקועי הקרקעות מזמים שהם שרויים בתוכה, היא חירות כזאת הגורמת להם גלות, למען הושיב על מקומם את היסוד הראוי להתנחלות אידיאלית, עזויה ונאדרת בקודש. "כי אלהים יושע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה. הרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה". "ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים יסחו ממנה". והחירות הפגומה והנשפלת נהפכת לרועץ לבעליה, להיפוך אפילו ממגמתם הקרקעית, ונעשו בני חורין מנכסיהם.

אחרי כל זה הרי כוונת האיסור איננה מוטלת בספק. במשך כל אותו מאבק, לא יכול שרו של עשו לנצח ולהפיל את יעקב, אך עלה בידו לנתק את גידיו ולמנוע בעדו להשתמש בכוחותיו החומריים. כך יצעד יעקב בדרכו בהיסטוריה: כצולע, בלי יכולת לעמוד על שתי רגליו, ללא עמידה והליכה מאוששת. וחוסר מעמד זה הנו תנאי הכרחי לפקוח את עיניו של עשו. אילו עמד גם יעקב בראש ארבע מאות אנשיו, הרי עמידתו בלתי - המנוצחת לא יכלה להיות לאצבע אלהים בהיסטוריה:

על כן לא יאכלו בני יעקב (שדוקא בזכות חולשתו החומרית יהיה לישראל, ויעיד על האל הגובר בכוחו על הכל), לא יאכלו את "גיד הכניעה והחולשה החומרית". מדי הסיבם לאכול תתייצב האזהרה מתוך ספר מסעות חייהם לזוטר מרצון על הגיד הזה ולזוטר על כוחם הנמסר בידי עשו. אל יתלו בו את קיומם. אל יראו את עצמם מופקרים, חסרי בטחון בחליפות העתים, מתוך שאינם חגורים בהרבם כעשו, ואף צעדיהם על הארץ אינם מאוששים. כוחו של יעקב - ישראל תלוי בכוחות אחרים נעלים יותר, שחרבו של עשו לא תוכל להם. בשעה שיעקב נופל, הרי סיבת נפילתו אינה במיעוט כוחו החומרי. הוא נופל מתוך שלא השכיל לקיים לעצמו את שמירת אלהיו. בשעה שישראל עומד, הרי סוד עמידתו הוא - לא בסעד החומרי האיתן - אלא בכוח אלהיו הנושא על כנפי נשרים. הוא הדבר שנשלח ליעקב והמסור לעד אל לב ישראל.

3. בראשית ל"ז, א'; ט"ז; כ"א; ל"א

(א) וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת עֵשָׂו הוּא אָדָם: ... (ט"ז) אֵלֶּה אֲלֹפִי בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵי אֲלִיפֹז בְּכוֹר עֵשָׂו אֲלֹפֹז תִּימָן אֲלֹפֹז אֹמֵר אֲלֹפֹז צֶפֶוּ אֲלֹפֹז קָנָו: ... (כ"א) וְדִישׁוֹן וְאַצֵּר וְדִישׁוֹן אֵלֶּה אֲלֹפִי הַחֹזֵר בְּנֵי שִׁעִיר בְּאֶרֶץ אָדָם: ... (ל"א) וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אָדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

3. שבת פ"ה, א'

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן (מאי) דכתיב אלה בני שעיר החורי וישבי הארץ אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאים בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחרי שמריחים

1. בראשית ל"ב-ל"ג

(כ"ה) וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁזָר: (כ"ו) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ וַיֵּזַע בְּכַף יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּהַאֲבָקוֹ עִמּוֹ: ... (ל"ב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוֹאֵל וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ: (ל"ג) עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נִזְעַ בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה:

2. רש"ר"ה בראשית ל"ב, ל"ג

גיד הנשה. ... נראה כי הוראת היסוד: להיות ברשותו של אחר בגוף או ברכוש. מכאן "הנושה" שמסר לאחר חלק מרכושו וכתוצאה מכך תובע ממנו דבר. כהוראת "נשה" בלא התנגדות, כן, בהתאם לאות ה'צ', "נצה" מתוך התנגדות: ההתנגדות להשתלטות, או השאיפה להשתלט על מתנגדים - הריב. מכאן אולי גם "נוצה": כנף, האבר המניע את הגוף מתוך התנגדות לאויר, כן גם "מצה" בנגוד לחמץ. תהליך החמץ מחולל התנגדות בין חלקי החומר שעד כה היו קשים ומאוחדים; דיכוי ההתנגדות מתחילת התהוותה הנה: מצה. אם אחד המתנגדים הניצים השיג את מטרתו, הרי כאן "נצה" ...

נמצא גיד הנשה: גיד הכניעה וחוסר האונים. הרי כאן משמעותו ההיסטורית - לא האנטומית - של גיד הנשה. עם ניתור הגיד נמנע מהשריד לשלוט בעצם, הפסד זה סבל יעקב ממתנגדו, מבחינה זו לא יכול היה לעמוד כנגדו. הרי הגיד, הרי השריר, הרי העצם, אך תפקידם אינו מתמלא. אולם לא לתמיד. "נשה" מציין רק ויתור לשעה, לא הפסד מוחלט. יעקב הוא "נושה", וחשבון גדול עוד יגיש לשרו של עשו.

זכר המאורע הזה נקבע לדורות לכל זרע ישראל על - ידי איסור גיד הנשה. האיסור ודאי לא בא להודיע לבני יעקב את העובדה ההיסטורית כי אביהם הראשון היה צולע כתוצאה מהיאבקות, כדרך שאין להעלות על הדעת כי איסור החמץ רק נתכוון להודיענו מה היה טיבו של הלחם שאבותינו אכלו בצאתם ממצרים. שתי העובדות, כשהן לעצמן, הינן נטולות כל חשיבות, והנצחתן על - ידי מצוה אלהית תתבאר רק אם נניח שקשורות בהן אמיתות בעלות משמעות עמוקה לכלל תעודתנו. אמיתות אלה באות לידי ביטוי וחדוש נצחי על - ידי איסור האכילה. ...